Kemenesaljai Digitális Könyvtár
2013.03.14. 18:15

KOLOZSVÁRI SZEMLE KÖNYVTÁRA
Szerkesztik: CSIZMADIA ANDOR dr. és KATONA LAJOS dr.
10.

MIKOR SZÜLETETT MÁTYÁS KIRÁLY?

ÍRTA:
DR. GUOTH KÁLMÁN

KOLOZSVÁR, 1943.

F. k.: Csizmadia Andor. — Nagy Jenő és Fia könyvnyomda Kolozsvár. F. v.: Nagy Jenő

Különlenyomat
a Kolozsvári Szemle II. évfolyam 3. számából.

KOLOZSVÁRI SZEMLE KÖNYVTÁRA
Szerkesztik: CSIZMADIA ANDOR dr. és KATONA LAJOS dr.
10.

MIKOR SZÜLETETT MÁTYÁS KIRÁLY?

IRTA:
DR. GUOTH KÁLMÁN

Nóvának
képcsókkal
Kálmány

KOLOZSVÁR, 1943.

F. k.: Csizmadia Andor. — Nagy Jenő és Fia könyvnyomda Kolozsvár. F. v.: Nagy Jenő

AKI NEM ISMERI azokat a nehézségeket, melyek a mult kutatója elé a források feltárása és helyes értelmezése terén tornyosulnak, a fenti cím láttára bizonyára kétkedve kérdezi mintegy önmagától: hogyan lehet még ma is vitásnak tekinteni ezt a kérdést, melyre évszázadokon át úgyszólván minden magyar történetírónak választ kellett adnia, s így a helyes álláspont igazán kikristályosodhatott?! Valóban, történetíróink hosszú sora felelt meg erre a kérdésre: válaszaik azonban — a történettudomány sajátos nehézségei miatt — nem egységesek, s így éppenséggel nem megnyugtatók.

RÉGEBBI TÖRTÉNETÍRÓINK — köztük a legnagyobbak: Katona István, Pray György, Horváth Mihály, Szalay László, élükön a Hunyadi-kor nagy kutatójával: gróf Teleki Józseffel — egészen a mult század végéig szinte kivétel nélkül azon a véleményen voltak, hogy Mátyás király 1443-ban született.[1]) 1890-ben, Mátyás halálának 400 éves évfordulóján azonban Fraknói Vilmos „Hunyadi Mátyás király élete" című munkájában — ugyancsak forrásokra támaszkodva — ama nézetének adott kifejezést, hogy Mátyás király születési éve nem 1443, hanem 1440.[2]) Fraknói felfogását az egész magyar tudományos világ elfogadta, vallja ma is. Vezető tudósainktól kezdve másodharmadrangú kompilációkon keresztül egészen az iskolai tankönyvekig annyira általánossá vált ez a felfogás, hogy még „sajtóhibaként", vagy „tévedésből" sem igen találunk más évet, mint 1440-et.[3]) Az

---

[1]) St. Katona: Historia Critica XIV. k. (Colotzae, 1792.) 33. s köv. l., — G. Pray: Historia Regum Hungariae. Pars II. (Budae, 1801.) 383. l. („...partes tandem... Mathiam absentem, quinque et decem annos natum, XXIV. Januarii regem renunciarunt." — Horváth Mihály: Magyarország történelme, III. k. (Pest, 1871.) 218—19. l. („Április 6-án reggel, életének még csak 47-dik évében megszünt élni korának, nemzetének legnagyobb királya.") — Szalay László: Magyarország története, III. k. (Lipcse, 1853.) 177. l. (A választásról azt írja Szalay: „Mátyás ekkor tizenöt éves volt. Kormányzóul melléje húsz éves koráig, tehát öt évre Szilágyi adatott.") — gróf Teleki József: A Hunyadiak kora Magyarországon, III. k. (Pest, 1853.) 35—36. l. („Így választaték el a 15 éves Mátyás, főként atyja érdemei tekintetéből, az isteni végzés szembetűnő kedvezései mellett.")

[2]) Fraknói Vilmos: Hunyadi Mátyás király élete: 1440—1490. (Magyar Történeti Életrajzok, VI. k. 73—74. l.)

[3]) Egyedül Huszti József jelentett be különvéleményt — alább idézendő kitűnő tanulmányában.

immár hagyományossá vált, négy évszázadon át uralkodó felfogás tehát törést szervedett; s ez a törés, a régi és új álláspont között mutatkozó különbség annál feltűnőbb, mert azokat a forrásokat, melyek alapján, vagy ellenére Fraknói levonta következtetését, egy-két kivétellel ismerte már Katona, sőt előtte Kaprinai is.[4])

Talán hangsúlyoznunk sem kell: a két felfogás közül csak az egyik lehet helyes. Vagy: egészen pontos meghatározással azt kell mondanunk: az egykorú források által hagyományozott lehetséges születési évek közül csak egy lehet Mátyás király tényleges születési éve.

A KÖVETENDŐ ÚT tehát egészen világos: tüzetesen meg kell vizsgálni a ránk maradt forrásokat, és így megállapítani: melyik évre vonatkozó források, miért érdemelnek nagyobb hitelt, s van esetleg perdöntő erejük, a többi évekre utaló tudósítások pedig miért tekintendők téveseknek? Most, amikor a nagy király születésének félévezredes jubileumát ünnepeljük, nemcsak indokolt, hanem egyenesen kötelező, hogy e munkát elvégezzük, s így kísérletet tegyünk a fenti ellentét kiküszöbölésére.

MINDENEKELŐTT VEGYÜK SZÁMBA — még pedig keletkezésük időrendjében — mindazokat a forrásokat, melyek az eddigi felfogások kialakításában szerepet játszottak.

1. Thomasi velencei követ 1458. január 24-én, Mátyás királlyá választásának napján azt jelentette urának a doge-nak, hogy az új király körülbelül 18 éves. (giovane de anni circa 18).[5])

2. Giovanni de Ulissis, a milánói herceg követe a császári udvarnál 1458. február 18-án Németújhelyről azt jelentette, hogy Mátyás 20 éves.[6])

3. Aeneas Sylvius 1458. március 9-én Rómából — valószínűleg Carjaval pápai követ jelentése alapján — azt írta egyik barátjának, hogy az új király, Mátyás 18 éves.[7]) Másutt egykorúnak mondja V. Lászlóval.[8])

---

[4]) St. Kaprinai: Hungaria diplomatica temporibus Matthiae de Hunyad. Bécs, 1767—71., I. k. 14. s köv. l.

[5]) 1458. január 24. Buda... „oggi hora de 3-a per questa General Congregacione e stato eletto cum consensu et bono concordio il Serenissimo Re di questo Regno l'Eccellentissimo Signor Matias de Huniad, fiol che del Illustre Signor Governator, **giovane de anni circa 18, per la giuventu del qual per esser ancor in Boemia e non in liberta, anno eletto el Governator il Magnifico Zilagi Mihal,** fratello della madre sua." (Nagy Iván—br. Nyáry Albert: Diplomáciai emlékek Mátyás király korából. Budapest, 1875. I. k. 3. l.)

[6]) Ld. Fraknói: i. m. 74. l.

[7]) „De Germania credo audivisti Mathiam Vaiuodae filium in Regem electum Ungariae, **annis XVIII natum,** quamvis in Bohemia esset captivus." —

4. Az 1463-ik évi pápai követjelentésben azt olvassuk, hogy Mátyás akkor, mikor V. László magával vitte Bécsbe, (1457 májusában) 16 éves volt.[9])

5. Görlicz városa 1469-ben követeket küldött Boroszlóba. Útjukról a követek naplót készítettek. Ebben azt olvassuk, hogy június 1-én érkeztek a követek Boroszlóba; meglátogatták az éppen ott időző pápai követet s megkérdezték tőle: hány éves lehet Mátyás király? A pápai követ azt válaszolta: 30-ik évében van.[10])

6. Dlugosz János lengyel történetíró, több ízben járt diplomáciai kiküldetésben hazánkban. Historia Polonica című nagy munkájában, melyen haláláig, 1480-ig dolgozott, azt írja, hogy Mátyás a választáskor 13. évében volt.[11])

7. Galeottus Martius 1485 körül keletkezett munkájában két-

„Fuit res aliquamdiu anceps, cum Baronum sibi quisque timeret. Postremo reconciliacione inter proceres facta, cuius autorem Joannem sancti Angeli cardinalem, virum doctrina et moribus excellentem, qui tum legatum agebat Apostolicum, tradidere, **Matthias octo et decem natus annos,** nono Calend. Februarii... rex acclamatus." Az első idézet: Ep. CCCXXIII. (Opera quae exstant omnia. Basel, 1571. 815. l.) — A második idézet: De Europa (Geographica et Historica. Helmstadii, 1699., 225. l.)

8) „...Rex Budae non diu moratus in Austriam se recepit, Matthiam Hunniadis filium **coaevum,** captivum ducens." Utóbb idézett kiadás II. k. 122. l.

9) „Ladislaus Rex haud securum Budae se existimans discessit et Viennam profectus est, Mathiam captivum secum ducens, **qui ad sexdecim annos aetatis pervenerat.**" M. G. Kovachich: Scriptores Rerum Hungaricarum Minores Inediti. II. 24. l.

10) „Feria quinta (1. Jun.) intravimus Wratislaviam una cum D. duce Hinrico de Freienstat et duce Friderico de Lignitz etc. Accessimus cum D. Jaroslao legatum. Ubi post exhibitionem per nos factam diximus etc. Rogavimus quod ptas sua nobis auxilia, consilia et media daret, quomodo procedendum foret in facto praesenti, et quibus mediis D. rex accedendus esset etc. Ubi incepit commendare humanitatem regis **et dixit eum fore in XXX-o anno,** linguae Latinae, Theutonicae, Bohemicae et Ungaricae gnarum etc." Franz Palacky: Fontes Rerum Austriacarum, II. Abt. Diplomataria et Acta XX. k. (Wien, 1860.) 590. l.

11) „Die Dominico S. Vincentii, Regni Hungariae Praelati, Barones, & Nobiles, celebrato apud Budam, pro eligendo Rege Conuentu, ad quem ex omni ordine frequens numerus Hungarorum conuenerat, Matthiam filium olim Ioannis de Hunyad Gubernatoris Hungariae, **in tredecimo aetatis constitutum** nondum ex captiuitate, qua apud Georgium de Posdzyebrath, Gubernatorem Bohemiae detinebatur, solutum, nullo discrepante, in Regem, & Michaelem Zuladin, auunculum suum germanum ... in Gubernatorem Regni Hungariae eligunt." Joannis Dlugossi seu Longini Historiae Polonicae, Liber XIII.

szer is azt írja, hogy Mátyás, mikor királlyá választották, 14 éves volt.[12])

8. Petrus Ransanus (munkája 1487—1490 között keletkezett) szerint Mátyás királlyá választatása időpontjában 15-ik életévében járt.[13])

9. Helias Lampridus Cervinus raguzai humanista 1490. május 4-én Mátyásról tartott emlékbeszédében azt mondja, hogy a nagy király 1443. február 23-án született.[14])

10. Antonius Bonfini Rerum Hungaricarum Decades című, 1486—1495 között keletkezett munkájában háromszor is utal Mátyás életkorára; megválasztásakor 17 évesnek, 1468 tavaszán 27 évesnek

---

[12]) **„Erat enim annorum quattuordecim, cum in regem creatus est...“** „Mathiam nanque tota Hungaria, **cum quattuordecim esset annorum et** in captivitate Bohemorum, elegit in regem...“ Galeottus Martius Narnensis: De egregie, sapienter, iocose dictis ac factis regis Mathiae ad ducem Johannem eius filium liber. Ed.: L. Juhász, Lipsiae, 1934. Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum. (az idézett részek c. 4. és 12., i. kiadás: 5. és 12. l.)

[13]) **„Ceterum cum per aetatem nondum haberet Mathias vel usum vel experientiam rerum (quintum decimum tunc annum agebat aetatis),** quibus ex se amplissimi regni rem publicam curare crederetur, **placuit procerum senatui adhibere ei quousque adolesceret Michaelem Zilagium,** eius avunculum, cuius ductu atque auspiciis regnum Mathias suum administraret.“ Epitome Rerum Hungaricarum, Index XXXI. (Fraknói tévesen ír „Indices XXX. fejezet-et; i. m. 74. l.) Ld. M. Florianus: Fontes Domestici, Vol. IV. (Budapestini, 1885.) 260. l.

[14]) Cervinus beszéde nem a raguzai levéltárban van, — mint Fraknói állítja, hanem a XVII. század vége óta a vatikáni könyvtárban (Cod. Vat. 2939., 66—81. l.) V. ö.: Hegedüs István: Raguzai emlékbeszéd Mátyás király felett. Irodalomtörténeti Közlemények, 1905. évf. 317., 430. s köv. l. Ugyanott Hegedüs a teljes beszéd jó fordítását is adja. Az eredeti latin szöveget ugyancsak ő adta ki: St. Hegedüs: Analecta recentiora ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia. (Budapestini, 1906.) 43. s köv. l. — A beszédből közlöm mindazokat a részeket, melyek Mátyás életkorára vonatkoznak: „Ut igitur non nullorum relatu accepi, fortissimus **Rex Mathias Corvinus natus anno quadragentesimo quadragesimo tertio post millesimum VII. Calend. Martias** Libra existente in summitate coeli et capricorno aliqua ex parte in duodecima domo“ (i. m. 51. l.). Az 1442—43. évi eseményekkel kapcsolatban ezeket írja Cervinus: „Itaque tot cladibus Amuratus imperator deterritus omne Regnum despoti eidem restituere coactus est, **cum tot victoriis cognatus est fortissimus Rex Mathias futurus,** ut credendum sit filii fortunam in bello patri consortem fuisse“ (u. o. 57. l.). — Mátyás megválasztásakor: **„Tunc puer Mathias quintum decimum annum agebat,** sed prudentia, probitate, atque genere virtutum maturus, atque quinquagenarius esse videbatur“ (u. o. 60. l.). — Mátyás halálakor: „...ita omnibus quam prudentissime rebus dispositis **septimum et quadragesimum agens annum,** biduo ante anniversarium Coenae sacratissimi nostri Salvatoris obdormivit in Domino“ (u. o. 65. l.).

mondja: 1490 április 6-án, halálakor viszont — ugyancsak Bonfini szerint — Mátyás 47 éves volt.[15])

11. Heltai Gáspár szerint Mátyás 1443. március 27-én látta meg a napvilágot.[16])

MINT LÁTHATÓ: a források koránt sem nyilatkoznak egységesen. Ha csak Bonfini tudósításait vesszük is tekintetbe, három évben is születhetett Mátyás: 1440-ben, 1441-ben és 1443-ban. Az első kérdés tehát az: ugyanazon írónak, Bonfininek ellentétes értesítései közül melyik a legmegbízhatóbb?

Bonfini 1486-ba jött hazánkba: nem lehetett jelen a választáskor és az 1468-as eseményeknél sem. Azt azonban — mivel ott élt a királyi udvarban — meglehetősen pontosan tudhatta, hogy hány éves volt Mátyás akkor, amikor meghalt?! Az első két értesítés tehát minden bizonnyal úgy jöhetett létre, hogy Bonfini Mátyás halálozási életkorából (47 év) levonta az 1458, illetőleg 1468 és 1490 között eltelt éveket, s közben — megtévedt. Erre mutat az a kétségtelen tény, hogy az 1458-ra és 1468-ra vonatkozó életkor-meghatározás ellentétben áll egymással, s külön-külön mindegyik szögesen ellentmond Bonfini leghitelesebb tudósításának: annak, hogy Mátyás 1490. április 6-án 47 éves volt.

Bonfini megjegyzései közül tehát az utolsót kell legmegbízhatóbbnak tekintenünk; következésképpen: Mátyás — Bonfini szerint — 1443-ban születhetett.

Még egy forrás van, mely nem egészen egyértelmű: a görliczi követek naplója. Ha tudniillik Mátyás június elseje után született,

---

15) „Praeterea in eodem quoque conventu, **quum Mathias annos septendecim natus esset, et nondum tanti regni compos existimaretur, Pontifices cum Optimatibus decrevere, ut adolescenti Gubernator adjiceretur,** ne quid ex inscitia ac parva rerum experientia, detrimenti respublica pateretur. Quare antequam conventus ille solveretur, ex decreto Patrum Michael Gubernator pronuntiatur, et **in quinquennium** potestas summa traditur." I. m. Dec. III., Lib. IX. — „Ducibus quoque par virtus et prudentia, sed impar aetas; **quando septimum vix Mathias et vigesimum annum claudebat,** quo Georgius sexagenarius fortasse fuerat." I. m. Dec. IV. Lib. II. — „Tertio vero, qui **a Marte** nomen accepit, inter septimam et octavam horam ante meridiem, cum raucos semper gemitus emisisset, variaque ingenitae poenitentiae indicia veluti divinam veniam imploraret, edidisset, e profluvio demum capitis animam efflavit... Matthias igitur princeps invictissimus, anno Salutis nonagesimo supra millesimum et quadringentesimum Nonis Aprilis, et **die Martis, aetatis autem anno quadragesimo septimo** cum perpetuo sui desiderio, diem obiit. **Et quemadmodum mense Martio natus erat, ita die et hora Martis vita decessit.**" I. m. Dec. IV. Lib. VIII.

16) „Szülé pedig ezt a Mátyást Kolosvárott Erdélyben, mikoron irnának Krisztus Urunknak születése után **1443. Böyt második havának huszon-hetedik napian, reggel három órakort.**" Heltai: Magyar krónika CXIV. rész.

s 1469. június 1-én életének 30-ik évében járt, akkor 1439-ben látta meg a napvilágot. Ha pedig június 1-e előtt született, akkor a követek tudósítása 1440-re talál. Mivel azonban mindazok a források, melyek a születés hónapját is közlik, februárra és márciusra utalnak, a görliczi követnapló megjegyzését 1440-re kell vonatkoztatni.

MINDEZEKET ELŐREBOCSÁTVA: kíséreljük meg a források adatait évek szerint csoportosítani, februárt és márciust véve a születés hónapjául — a forrásoknak megfelelően.

Ezek szerint Mátyás születhetett:

1. 1438-ban: Giovanni de Ulissis szerint.
2. 1440-ben: Thomasi, Aeneas Sylvius, görliczi követek naplója szerint.
3. 1441-ben, vagy 1442-ben: az 1463-ik évi pápai követjelentés szerint.
4. 1443-ban: Galeotus, Ransanus, Helias Lampridus Cervinus, Bonfini, Heltai szerint.
5. 1445-ben: Dlugosz szerint.

E CSOPORTOSÍTÁSBÓL világosan látható: komolyan csak az 1440. és 1443. esztendő jöhet számításba azért, mert a források zöme mennyiségileg és minőségileg egyaránt erre a két esztendőre mutat. Giovanni de Ulissis távol élt az eseményektől, tudósítása hozzávetőleges hallomáson alapulhatott, az 1463. évi pápai követjelentés meglehetősen határozatlan kitétele pedig egy öt év előtti eseménnyel kapcsolatban szerepel. Viszont kétségtelenül téves Dlugosz tudósítása: Mátyás nem születhetett 1445-ben; egyszerűen azért nem, mert egy 1444. július 3-án kelt oklevél már említést tesz róla két ízben is.[17]) Ez a dátum tehát terminus ante quem a születést illetően. Minden esetre: Dlugosz — tévedése ellenére is — inkább az 1443. év mellett bizonyít — 1440-el szemben.

A KÉRDÉS tehát lényegére fejtve így hangzik: 1440-ben, vagy 1443-ban született-e Mátyás király?

Fraknói szerint: „Mindent összevetve a születési évre nézve Thomasi és Aeneas Sylvius följegyzését kell a leghitelesebbnek tekinteni, a hónapot és napot illetőleg pedig a raguzai szónokot.“ [18]) Ez a megállapítás azonban egy ponton indokolatlan: ha nem fogadható el a „raguzai szónok“ tudósítása az évre vonatkozóan, hogyan fogadható el a hónapot és napot illetően? Arra nézve sem ad felvilágosítást

---

[17]) „prelibato Johanni de Hunyad, Waivodae Transilvano, **ac per eum Ladislao et Mathiae filiis eiusdem...** dedissent.“ Georgius Fejér: Genus, incunabula et virtus Joannis Corvini de Hunyad. Budae, 1844., 74 .l. Ugyanez az oklevél még egyszer említi Mátyást: u. o. 75. l. — Az 1440—43. években kelt, Hunyadi János részére szóló adománylevelek nem említik Mátyást: igaz, hogy Lászlót sem.

[18]) Fraknói: i. m. 74. l.

Fraknói: miért éppen „Thomasi és Aeneas Sylvius följegyzését kell leghitelesebbnek tekintenünk?“ Az ő felsorolásából ez nem vehető ki; a fenti időbeli sorrend azonban világosan mutatja, hogy Fraknói indokoltan járt el: a legkorábbi források alapján döntött az 1440-es esztendő mellett.

Ez az állásfoglalás azonban egyszersmind döntés az 1443-ra utaló forrásokkal szemben is: hallgatólagos megállapítása annak, hogy Galeottus, Ransanus, Helias Lampridus Cervinus, Bonfini, Heltai egyaránt tévedett. Önként merül föl a kérdés: lehetséges az, hogy ennyi, Heltai kivételével[19]) egymástól függetlenül dolgozó ember tévedjen, — még hozzá ennyire egyöntetűen? Köztük olyanok, mint Galeottus, Ransanus, Bonfini, akik évekig éltek Mátyás közvetlen közelében,[20]) gyakorta voltak vendégek asztalánál[21]) s élvezték bizalmát.[22])

A ZAVAR ELOSZLATÁSÁRA csak egy mód van: meg kell vizsgálni külön-külön az egyes források és forráscsoportok értékét.

Mindenekelőtt azt kell leszögeznünk, hogy mindazok a források, melyek 1440-re utalnak, követjelentések, vagy éppen követjelentéseken alapulnak. Közülök kétségtelenül elsősorban Thomasi, utána pedig Aeneas Sylvius értesítése lehet perdöntő erejű, már csak azért is, mert a legkorábbi időpontról nagy eseménnyel kapcsolatban egyidejűen tudósítanak. Kétségtelen: az 1469-es görliczi követnapló lényegében ugyanazt mondja, mint Aeneas Sylvius: nem lehetetlen azonban — lévén a pápa ikövet a forrás — hogy végső fokon ez is ugyanarra az ősre megy vissza, mint Aeneas Sylvius tudósítása: Carvajal követ jelentésére.

Thomasi tudosítása — mint már utaltunk rá — 1458 január 24-én, írója szerint a királyválasztás napján kelt. A pápai követek működéséből következtetve minden valószínűség szerint nem igen maradhatott el Thomasi mögött Carvajal sem, akinek jelentésén valószínűen Aeneas Sylvius felfogása alapszik. Mátyás azonban ekkor még Prágában volt Podjebrád fogságában, és csak február 14-én érkezett

---

19) I. munkája Mátyás haláláig nagyjából Bonfini fordítása (Pintér Jenő: A magyar irodalom története II. k. 149. l.).

20) Galeottus már 1462-ben Mátyás udvarában tartózkodott (Ábel—Fraknói: Irodalomtörténeti Emlékek = I. T. E., Budapest, 1890. II. k.), majd eltávozott, de 1485-ben már ismét Budán találjuk. Ransanus három évig volt követ Mátyás udvarában, Bonfini 1486-ban került a király környezetébe (Pintér Jenő: I. m. I. k. 456. s köv. l.).

21) V. ö.: I. T. E. II. 243. l., Galeottus i. m. c. 32. (i. kiadás 36. l.), továbbá Hegedüs: Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia. (Budapest, 1903.) 291. l.

22) I. T. E. II. k. 237. l.

Budára.[23] Így a két követ Mátyás életkorát csupán hallomásból, hozzávetőleges becsléssel igyekezhetett megállapítani. A vélemények azonban e tekintetben úgy látszik megoszlottak. Világosan mutatja ezt Thomasi jelentése: „Körülbelül 18 éves ifjú"! A hajszálpontos velencei követ tehát korántsem állítja azt, hogy Mátyás a választáskor 18 éves volt, hanem csupán hozzávetőleges megállapítást ad.

Mivel pedig a két olasz: Thomasi és Carvajal valószínűen kapcsolatban állhatott egymással, könnyen lehet, hogy Carvajal elveszett jelentésében is hasonlóan tág meghatározás állott, és csak — Aeneas Sylvius fordította határozottra. S ez nem csupán feltevés! Amikor 1461-ben, Carvajalt a pápa visszahívta Budáról, Velence meglehetősen nagy diplomáciai tevékenységet fejtett ki visszahelyezése érdekében. Másrészt pedig az 1463-iki pápai követjelentés meglehetősen határozatlan és pontatlan megállapítása is arra utal, hogy a pápai követek sem voltak egészen bizonyosak Mátyás életkorát illetően.

ANNYI mindenesetre bizonyos: egy hozzávetőleges becslés, (Thomasi) s egy elveszett jelentésből, tehát másodkézből vett tudósítás (Aeneas Sylvius) koránt sem elegendő arra, hogy véglegesen állást foglaljunk egy kérdésben: különösen akkor nem elegendő, ha — mint a jelen esetben — az ugyancsak hitelt érdemlő források többsége más véleményen van.

VEGYÜK SORBA EZ UTÓBBIAKAT, — kiindulva Mátyás királlyá választásának körülményeiből. Az összes források: Thuróczi,[24]) Ransanus, Bonfini, sőt maga Thomasi is azt írja tudniillik, hogy Mátyás mellé kiskorúsága miatt rendelték nagybátyját: Szilágyi Mihályt kormányzóul.[25]) Petrus Ransanus részletesen is kifejti ezt — Szilágyi Mihály szájába adott ékes humanista szónoklat keretében. Szilágyi így érvelt — Ransanus szerint: Mátyás fiatal kora ne okozzon gondot a választóknak; korban talán fiatal, de okosságban öreg. Ha mégis lennének aggályaik, válasszanak mellé az urak maguk közül néhány kiváló férfiut, akik segítségére lesznek az ifjúnak, míg fel nem serdül. Majd pedig melegen a választók figyelmébe ajánlja

---

23) Fraknói: i. m. 82. l.

24) „Et quia pueriles ejusdem comitis Matthiae artus, tam vasti negotia regni, occurrentium rerum prae magnitudine, sufficere non valere cogitabant; jam dictum avunculum ejus, donec Phaethonis axis quinquies annuales perageret cursus, in ejusdem regni et ipsius electi regis Gubernatorem, praefecerant." J. G. Schwantner: Scriptores Rerum Hungaricarum (Tyrnaviae, 1765.) I. 468. l.

25) Ransanusra ld. a 12. és 26., Bonfinire a 15., Thomasira pedig az 5. sz. jegyzetet.

unokaöccsét — kiemelve annak a serdülő kor határait messze meghaladó testi és lelki fejlettségét.[26])

ÚGY LÁTSZIK TEHÁT; azok, akik Mátyás megválasztását ellenezték, az ifjú királyjelölt életkorát hozták fel legfőbb érvül. Már pedig: ha Mátyás 1440-ben született volna, s így 1458 januárjában egy hónap hiján 18 éves, fiatal kora nem lehetett volna vele szemben érv, még ürügy sem azért, mert középkori felfogás szerint a serdülő ifjú már 15-ik életévének betöltése után általában nagykorunak számított; s mint Kun László példájából világosan látható: akár teljes uralkodói hatalmat is gyakorolhatott.[27])

Kétségtelen azonban: ilyen felfogás mellett teljesen érthetetlen lenne Mátyás kiskorúságának emlegetése, nem különben Szilágyinak e miatt kormányzóvá való választása még akkor is, ha Mátyás 1443-ban született. A nagykorúság határa azonban a középkor utolsó századaiban egyre feljebb tolódott. Hogy hol volt ez a határ Mátyás trónraléptének pillanatában — legalább is uralkodói viszonylatban, — egészen pontosan látható V. Lászlóval kapcsolatban. 1450-ben Hunyadi az ország nevében azzal a meghagyással adta át a kiskorú V. Lászlót nagybátyjának: III. Frigyesnek, hogy „egészen nagykoruságáig, azaz 18-ik életévének betöltéséig maradjon" Frigyes gyámsága és nevelői irányítása alatt.[28]) S mikor V. László 1457-ben elérte nagykoruságát,

---

[26]) „Quod si aetas, quominus fiat, quod suadeo, videatur fortasse impedimento, ne dubitate. Est quidem Mathias adolescens aetate, sed prudentia senex... Ceterum, nequid dubitationis vestris haereat animis, eligite eum regem et adhibeatis ei e vobis probos prudentesque viros, quorum consilio cuncta, dum licebit per aetatem, moderetur... Postea propter corporis omnifariam dexteritatem, animique magnitudinem, ac morum miram et quae est supra adolescentis aetatem elegantiam." I. m. Index XXX., i. h. 255. l.

[27]) Hazai Okmánytár VII. k. 165. l. és Wenzel: Árpádkori új okmánytár XII. k. 412. l.; mindezekre ld.: Holub József: Az életkor szerepe középkori jogunkban és az „időlátott levelek". Budapest, 1922.

[28]) „Inprimis, quod nos praenominatum Dominum nostrum Fridericum Rom. regem, in tutela serenissimi Principis D. Ladislai Hungariae regis etc. patruelis sui, et conservatione coronae eiusdem regni Hungariae non impediemus, directe vel indirecte, publice et occulte, per nos vel per alium, neque maiestatem suam regiam a quoquam alio in hoc impediri seu molestari patiemur, vel consentiemus quovis modo, sed ut ipsi Dom. rex Ladislaus unacum praedicta corona in et sub tutela, cura et potestate dicti Dom. nostri Friderici Rom. Regis, **usque ad legitimam aetatem suam, videlicet decem et octo annorum aetatis suae completae permaneat,** suae regiae maiestati auxilio, dolo et fraude semotis quibuscunque..." Fejér: Genus, incunubula et virtus Joannis Corvini de Hunyad. 146 .l.

azonnal kijelentette: elérve a megfelelő kort, nem engedi többé, hogy őt kormányozzák, hanem ő maga akar kormányozni.[29])

Hogyan emelhettek volna ezek után kifogást alig egy félévvel később az urak Mátyás életkora ellen, s miért rendeltek volna mellé fiatalsága miatt kormányzót — még hozzá meglehetősen hosszú időre — ha Mátyás a választáskor már 18 éves — mint Aeneas Sylvius állítja?! Sehogy!

Talán nem Mátyás kiskorúsága miatt, hanem más megfontolások alapján választottak a főurak kormányzót? Ennek, mint láttuk, az összes források ellentmondanak: ellentmond maga Mátyás is, aki alig néhány nappal trónralépése után, 1458 február 20-án kelt, saját kezével aláírt oklevelében azt írja, hogy kiskorusága miatt — propter nostram teneram etatem! — rendelték mellé az ország főurai kormányzóul nagybátyját: Szilágyi Mihályt.[30])

DE VÉGÜL IS HÁT: miért utalnak akkor a választással egyidőben, vagy kevéssel utóbb keletkezett követjelentések akár határozott, akár határozatlan formában mind az 1440-es esztendőre? Nyilván azért, mert a kiskoruságot hangoztató ellenzékkel szemben a másik párt nagykorunak igyekezett Mátyást feltüntetni. A követek jelentésébe — úgy látszik — ez az utóbbi felfogás szüremlett

---

[29]) „Ain aufzaichnus, wie Künig Lassla mit seiner Hungerischen landtschaft von herrn geredt und inen angezaigt hat, er sey zu seinem iaren khomen, welle sich nymer regiern lassen, sonder selbs regiern mit irem rath, das inen wolgefallen hat..." — Ungarische Geschichts-Urkunden K. K. Statthalterei-Archiv in Innsbruck. (Magy. Nemz. Múz. Fol. Hung. 1800., 475. l. E kötet Fraknói hagyatékát tartalmazza; ennek rendezésével és feldolgozásával a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium az idén, Fraknói születésének századik évfordulója alkalmával Pásztor Lajos urat, az Országos Levéltár tisztviselőjét bízta meg; a fent idézett szövegre, továbbá a 30. sz. jegyzetben közölt oklevélrészre ő hívta fel figyelmemet, s tette számomra hozzáférhetővé; szivességét ez úton is köszönöm.)

[30]) „Placuit universitati dominorum prelatorum baronum nostrorum unanimi voto, quod... M. Zylagy de Horogzeg predicti regni nostri Hung. gubernator patruelis noster carissimus **propter nostram teneram etatem nostre maiestatis** in persona cetera regna nostra et jura regalia curam debitam adhibeat et invigilare valeat..." Az oklevél végén: **„Mathias rex Hungarie manu propria."** Hogy a **tenera aetas** nem általában jelenti a „fiatal kort", hanem kimondottan a kiskoruság jelölésére szolgáló **szakkifejezés,** mutatja Mátyás nádori törvénye: „si quispiam regum, haeredem **in tenera aetate** constitutum, reliquerit, palatinus ex officio tenetur, et debet, illum, tanquam tutor, in regnis, et dominiis paternis conservare, et fideliter defendere." Art. 2. — „...si regium semen deficere contigerit, infra id tempus, quoad novus rex eligeretur, aut etiamsi, ut praefertur, haeres **in tenera aetate** relinquatur, palatinus ejus tutor habet semper ex officio." Art. 3. (Az idézett oklevélre: Fraknói-hagyaték, különféle feljegyzések: 913./Oct. Hung., a nádori törvényre: Corpus Juris Hungarici (Mill. Kiad.) I. 398. l.

bele, s hagyományozódott tovább: de jellemzően csak a követjelentésekben, illetőleg a követektől származó tudósításokban (görliczi polgárok naplója!)

EZEK UTÁN természetesen azoknak a forrásoknak a tudósításait kell megbízhatóbbaknak tartanunk, melyek Mátyás születési évét 1443-ra teszik. Annál is inkább, mert e források szerzői közül egyeseket — mint Galeottust, Ransanust, Bonfinit éveken át közvetlen kapcsolat fűzte a nagy királyhoz. Értesüléseiket így minden bizonynyal Mátyástól szerezhették.

E tekintetben Galeottus „De egregie, sapienter, et iocose dictis ac factis regis Mathiae" című, Corvin János számára írt műve kétségtelen bizonyítékokkal is szolgál. Munkája végén azt írja tudniillik a humanista: „Ezt a könyvecskét, híres herceg, neked ajánlottuk, bírálójává és bírájává azonban Mátyás királyt tettük: alkotunk majd többet is ilyent, ha előbb érezzük majd, hogy Mátyás királynak tetszett."[31] Mátyás — már csak jellegénél, s célzatánál fogva is — bizonyára olvasta „e könyvecskét", melyben Galeottus kétszer is 14 évesnek mondja a választáskor. Vajjon nem javította volna-e ki a király — ha ő esetleg más véleményen lett volna? Bizonyára — igen!

EZZEL azonban koránt sem merítettük ki az összes forrásokat: Mátyás két „újabban" előkerült horoszkópjára gondolunk; az egyiket Szadeczky Lajos találta meg a krakkói egyetem könyvtárában,[32] a másikat pedig Huszti József a vatikáni könyvtár egyik kódexében.[33]

Azt mondhatná esetleg valaki: ezeknek a csillagjósoktól származó feljegyzéseknek nem szabad különösebb jelentőséget tulajdonítanunk, hiszen ma már tudjuk: a csillagjóslás — sarlatánság.

Egy ilyen ellenvetés azonban a jelen jogtalan visszavetítése volna a multba: a horoszkópok adatainak megbízhatósága tudniillik egyáltalán nem attól függ, hogy ma hiszünk-e a csillagjóslásban, hanem kizárólag attól: hittek-e benne az egykorúak, s közöttük Mátyás, aki e horoszkópokat csináltatta?![34]

---

31) „...hunc libellum, inclite dux, dicavimus tibi, sed **censorem iudicemque regem Mathiam constituimus** dabimusque alia, si senserimus primo regi Mathiae placuisse (est enim ingeniorum sollertissimus iudex)..."; c. 32., i. kiad. 37. l.

32) Szadeczky Lajos: Lengyelföldi levéltárakról. Századok, 1881. évf. 416. s köv. l.

33) Huszti József: Magyar királyok horoszkópja egy vatikáni kódexben. Magyar Könyvszemle, 1928. évf. 1. s köv. l. (Huszti rendkívül értékes tanulmányára Mályusz Elemér egy. ny. r. tanár úr hívta fel a figyelmemet: szívességét ez úton is hálásan köszönöm.)

34) Az asztrologiára általában ld.: F. Boll—C. Bezold: Sternglaube u. Sterndeutung. IV. Aufl., Leipzig, 1931.

E TEKINTETBEN pedig az egykorú források meglepő egyöntetűséggel nyilatkoznak: III. Pál pápa például annyira rabja volt az asztrológiának, hogy asztrológusok megkérdezése nélkül még konzisztoriumot sem tartott; olasz uralkodó családok, vagyonos nemesek és polgárok szintén gyakran fordultak felvilágosításért csillagjósokhoz.[35]) Hazánkban nem kisebb emberek tartoznak ennek a renaissance-korban annyira kedvelt „tudománynak" a hivei közé, mint Vitéz János, Janus Pannonius[36]) és — maga Mátyás király.

Trónralépte után az uralkodás ezernyi baja közepette egyik fontos gondja volt az: hogyan szerezhetne magának udvari asztrológust? Gazulo János raguzai csillagászt akarta megnyerni magának — mint a levélváltásokból látható: szívós kitartással; de Gazulo — öreg korára hivatkozva nem jött el.[37]) Helyette a lengyel származású Ilkus Márton lett az udvari asztrológus; mellette azonban hosszabb-rövidebb ideig Tollhoff János, Filippo Valori, Lorenzo Marsiglio is működött Mátyás udvarában.[38]) Mindezeken kívül Galeottus is „szakember" volt a csillagjóslásban. Sőt! Ez utóbbi szerint idők folyamán maga Mátyás is meglehetősen nagy „szakértelemre" tett szert ebben a tudományban; egyenesen úgy jellemzi tudniillik Mátyást, hogy „rex et astrologus." [39])

Galeottusnak ezt a megjegyzését mintegy szimbólikusan fejezte ki a királyi palota könyvtárszobájának mennyezetfestménye: az égbolt állását ábrázolta ez a kép abban a pillanatban, amikor Mátyást cseh királlyá választották.[40])

---

[35]) Csánki Dezső: Mátyás udvara. Századok, 1883. évf. 557. l., továbbá: Szathmáry László: Az asztrologia, alkémia és misztika Mátyás király udvarában (Lukinich Imre (szerk.): Mátyás király. Emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára. Budapest, 1940., II. k. 413. s köv. l., főként pedig a 417. l.)

[36]) Huszti József: Janus Pannonius asztrologiai álláspontja. Minerva 1927. évf., 43. s köv. l.

[37]) Thallóczy Lajos—Gelcich József: Raguza és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára (Budapest, 1887.), 613., 618., és 745. l.

[38]) Szathmáry Károly: i. m. II. k. 424. s köv. l.

[39]) „Sed de stella magorum dicturi serenissimum regem Mathiam omnino in auxilium vocare est utile et necessarium; haec enim stella cometa ad eum spectare videtur, **qui est rex et astrologus...** Cum vero praeter aetatis nostae reges ad antiquorum scientiam formatus doctusque sit serenissimus rex Mathias, sese harum rerum caelestium iudicem praestet necesse est. Nam Necepso et Attas reges in mathematicis doctissimi et Zoroaste, Bactrianorum rex artium magicarum inventor exemplo suo regem Mathiam excitarunt, ut mathesim perscrutetur. Eo autem perfectionis devenit, ut et pluvias, et serenitatem et annonae conditionem horasque electiores et hominum genituras summa cum veritate praevideat." De incognitis vulgo. I. T. E. II. k. 255. l.

[40]) „E kápolnából a folyosó ama szobába, vagyis terembe vezet, hol hajdan Mátyás király könyvtára volt elhelyezve, itt az egész égboltozat az égi

Mátyás érdeklődése az asztrológia iránt természetesen nem csupán elméleti volt, hanem sokkal inkább gyakorlati: úgy látszik, életének minden fontosabb fordulópontján a csillagoktól kért és remélt eligazítást a tények és helyzetek kusza rengetegében. Az egykorú humanista szerint ezért sikerült neki minden olyan könnyen. Ha pedig baljóslatú volt a csillagok állása — folytatja tovább a humanista, — akkor visszahúzódva várta a kedvezőbb idők eljövetelét.[41])

A „REX ET ASTROLOGUS" hizelgő jelzőpárjából azonban Mátyás csak a „rex"-re tartott igényt: a másikat átengedte udvari asztrológusának: Ilkusnak, továbbá Galeottusnak, s a többi csillagjósoknak. Ilkus többnyire táborában tartózkodott. Véleményét még egy-egy nagyobbacska vár ostrománál is kikérte; ha pedig történetesen nem volt vele, haladéktalanul magához kérette. Így például 1468-ban keményen ráparancsolt Pozsony városára, hogy az ott tartózkodó Márton asztronómust és Galeottust haladéktalanul küldjék hozzá erős lófogattal.[42]) Hasonlóképpen magához kérette Ilkust 1485-ben Bécs ostrománál is, s az asztrológus vele is maradt egészen a hadjárat végéig.[43])

NEM SZENVED KÉTSÉGET ezek után: mikor Mátyás a titokzatos jövendőt akarta kifürkésztetni tudósaival, tőle telhetően a legpontosabb adatokat bocsátotta rendelkezésükre. A horoszkópok pontosságához tehát nem igen férhet kétség, s így a két forráscsoport

---

testekkel és azok pályájával látható lefestve, továbbá két szemközt álló csillagvizsgáló torony ezen felirattal:

Cum Rex Mathias suscepit sceptra Boemae
Gentis erat similis lucida forma poli."

Szamota István: Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten 1054.—1717. Budapest, 1891., 200. l.

41) A. Thebaldeus: Oratio ad Mathiam invictissimum Pannoniae regem.

„. . . in cunctis coelestia sidera rebus
Observas. Ideo facili tibi prospera cursu
Omnia succedunt: nam si tibi saeva minantur
Astra, pedem retrahis melioraque tempora semper
Expectas . . ."

Klebelsberg-Emlékkönyv (Budapest, 1925.) 357. l.

42) „Committimus Fidelitati Vestre harum serie firmiter, quatenus statim et in continenti visis presentibus unum currum simul cum equis valentibus disponatis pro Magistris Martino Astronomo et Galeotto, et eosdem absque omni mora huc ad nostram Maiestatem, vel ubi Deo duce constituemur, conduci facere debeatis et secus nullo modo facere audeatis. Datum in obsidione Civitatis Radijsthye." (1468. jul. 25.) Teleki: i. m., XI. k. 351. l.

43) Szathmáry: i. m., i. h. 432. l.

között végső fokon perdöntő bizonyítékoknak kell tartanunk őket. Ráadásul: a krakkói horoszkóp vitán felül éppen Ilkustól, az udvari asztrológustól származik, s Mátyás születési évének 1443-at mondja.[44]) A Huszti által felfedezett vatikáni horoszkóp pedig másodpercnyi pontosságú: ez utóbbin Mátyás születésének időpontja: 1443. február 23. 15 ó. 7 perc, 34 mp. Hozzáfűzi a horoszkóp felállítója: s(ec) m(in) suspicatur, azaz a másodperc csak feltevés.[45])

Ha pedig csak a másodperc feltevés, abból egyenesen az következik, hogy a többi adat pontos.

ESETLEGES AGGÁLYOK előzetes eloszlatása végett, nem különben a módszertani teljesség kedvéért azonban vessük össze a vatikáni horoszkóp adatait a fennebb tárgyalt forrásokkal — természetesen a vitás születési dátum kivételével.

A Huszti-féle horoszkóp szerint Mátyást 1458. január 23-án, 22 ó. 28 perc, 56mp-kor választották királlyá, a választáskor Budán tartózkodó Thomasi szerint pedig 1458. január 24-én a 3-ik órában.[46]) Első pillanatra látható, hogy a két időpont nagyjából, lényegében megegyezik. S ha jobban megnézzük őket, azonnal kiderül, hogy a köztük lévő csekély eltérés is csupán — látszólagos: a horoszkóp időmeghatározása tudniillik — világosan látható — csillagászati időszámítással készült, Thomasi pedig polgári időszámítás szerint jegyezte fel a nevezetes esemény megtörténtét. Mivel a csillagászati nap déli

---

44) Krakkói Egyetem Könyvtára, Cod. 3225. XV—XVI. sz. 575. l. Bernardi Wapowski, Alberti Brudzewski, Leonardi de Dobczyce, **Martini de Ilkusz** et aliorum „Liber ad erectiones figurarum spectans."

7. l. **„Nativitas sermi principis Mathie regis Ungarie, que erat a. d. 1443."** Szadeczky: i. m., i. h. 416. l.

A horoszkópok értékére és Ilkus személyére világít rá egy másik krakkói kódex jegyzete: „Hunc librum Tabularum de directioribus significatorum ven. et egr. vir dnus Martinus de Ilkusch, arcium et medicinae dr., archidiaconus Goricensis et canonicus Zagrabiensis, sermi dni Mathie, dei gracia regis Hung. Boh. etc. astrologus, dedit loco muneris inclite Universitati Cracoviensi, et rogat omnes, qui eo utentur, ne quitquid addant vel minuant ex eo, sufficienter enim emendatus est, quoniam ex primo originali per doctum virum scriptus est." Cod. 597. XV. sz. fol. p. 191. i. h. 421. l.

45) Cod. Vat. 1208. (Ld. Huszti: Magyar királyok horoszkópja... i. h. 8—9. lap között lévő 1. sz. fényképmásolat.)

Első pillanatra talán különösnek, játékos feltevésnek látszik még a perc, sőt az óra feltüntetése is; ha azonban meggondoljuk, hogy 4 percenként ($24 \times 60' = 1440' : 360 = 4'$) 1^0 eltérés áll be az állatövek állásában, akkor világosan láthatjuk: a horoszkóp helyes felállításához elengedhetetlenül szükség volt nem csak az óra, hanem a perc pontos ismeretére is.

46) Ld. az 5. sz. jegyzetet.

12 órakor kezdődik,[47]) a horoszkóp adata 1458. január 24-én délelőtt 10 ó. 28 perc 56 mp-re talál. És Thomasi feljegyzése? A középkori polgári időszámítás általában napkeltétől számította a napot: a délelőtt óráit olymódon, hogy a napfelkelte és a déli 12 óra között lévő időt hat egyenlő részre osztották. Gyakorlatilag azonban rendszerint csak három időszakaszt különböztettek meg a délelőttben: a kora reggeli, napfelkelte körüli időt hora prima-nak, a déli órákat hora sexta-nak nevezték; a közbeeső időt, a délelőtt derekát pedig a Thomasi által is használt hora tertia kifejezéssel jelölték.[48]) Nos, ezek után hangsúlyoznunk sem kell talán: a horoszkóp és a szemtanu Thomasi jelentésének adata szinte órára egyezik a választás időpontját illetően.

De menjünk tovább: a horoszkóp szerint Mátyást 1464. március 18-án, 20 ó. 4 perc-kor koronázták királlyá,[49]) az összes többi források értelmében pedig — Bonfini kivételével — nagycsütörtökön, azaz március 29-én.[50]) Az év és hónap tehát itt is megegyezik, eltérés csupán a napmegjelölésben van. Miért? Ha felbontjuk a csillagászati időszámítás szerinti időt, azonnal feleletet tudunk adni erre a kérdésre is: a horoszkóp adata 1464. március 19. 8 ó. 4 percnek felel meg. 19—29... Kézenfekvő, hogy íráshibával állunk szemben. Ki követte el? Mivel a horoszkóp kivételével minden forrás coena domini-t ír, ezeket nem vehetjük gyanuba. Következésképpen: minden bizonnyal a horoszkóp másolója, Othmarus, stettini csillagász írt a nagy sietségben 2 helyett 1-et, azaz 28 helyett 18-at.[51])

EZEK UTÁN — mit tehetünk mást? — természetesen el kell fogadnunk a horoszkópoknak Mátyás születésére vonatkozó adatait is: az évet illetően feltétlenül, a hónapra és napra vonatkozóan pedig — legalább is egyelőre — nagy valószínűséggel.

VIZSGÁLJUK MEG: milyen fokú ez a „nagy valószínűség?" Azaz: vessük össze a többi források ily irányú megállapításaival.

---

47) „Die bürgerliche Stundenzählung lässt den Tag um Mitternacht beginnen, weil um diese Zeit das Leben ruht. — Folgerichtig lässt die astronomische Stundenzählung den Tag dann beginnen, wenn die normale Beobachtungstätigkeit ruht, d. h. am Mittag. Der astronomische Tag ist 12 Stunden hinter dem bürgerlichen zurück..." P. V. Neugebeuer: Astronomische Chronologie. Berlin—Leipzig 1929. I. k. 42. l.

48) F. K. Ginzel: Handbuch der mathematischen u. technischen Chronologie. (Leipzig, 1906.) III. k. 88. s köv. l.

49) Cod. Vat. 1208. f. 46r — Huszti: Magyar királyok horoszkópja... i. h. 1. l.

50) Az összes forrásokat idézi Teleki: i. m. III. k. 361—362. l.

51) Négy nap alatt (1545. dec. 15—19. között) másolt le több mint száz horoszkópot (Huszti: Magyar királyok horoszkópja... i. h. 2—3. l.).

Cervinus szerint — mint láttuk — február 23-a, Bonfini szerint március (nap nincs!), Heltai szerint pedig március 27 a születési hó és nap.[52]) Heltai Bonfini alapján dolgozott, s így a két szembenálló ellenfél tulajdonképpen Cervinus és Bonfini. Ez utóbbi Mátyás halálával kapcsolatban említi, hogy a nagy király márciusban született: kétszer is megjegyezve tudniillik, hogy a halál Mars isten napján (die Martis) állott be, a következő szójátékkal végzi a Mátyás haláláról szóló részletes beszámolót: „És miként Mars hónapjában született, éppen úgy Mars napján és órájában távozott az életből." E módszerből világosan látszik: Bonfini minden áron Mars istennel akarta kapcsolatba hozni Mátyást, s bizonyára ez a törekvése késztethette arra, hogy márciusban, Mars isten hónapjában születtesse a nagy királyt, ha már a halálát — áprilisra kellett is feljegyeznie.[53])

CERVINUS hó és nap-meghatározása pedig teljesen egyezik a Huszti-féle horoszkóp adataival. Első pillanatra talán meglepő ez. Ha azonban kissé jobban szemügyre vesszük Cervinus beszédének hátterét, nem találunk semmi meglepőt ebben a szokatlanul nagy pontosságban. Honnan meríthette a kitűnően értesült „raguzai szónok" beszéde anyagát? Mivel a megbízást 1490. április 29-én kapta meg a városi tanácstól a „laudatio funebris" megtartására, s hat nappal később már el is mondta beszédét, csak helyi, raguzai forrásokat használhatott.[54]) Mátyás születésére nézve ezt írja Cervinus: „. . . a mint némelyeknek előadásából megtudtam, vitéz Mátyás király 1443. február 23-án született, midőn a Mérleg foglalta el az ég tetőpontját és a Bak részben már a 12-ik állomásig jutott..." [55]) Ez a megállapítás — ha talán csak közvetve is, kétségtelenül valamilyen raguzai horoszkóppal áll kapcsolatban. A továbbiak kitalálásához nem kell különösebb képzelő tehetség: a „raguzai szónok" forrása végső fokon nyilván a raguzai csillagász: Gazulo János volt.

A „NAGY VALÓSZÍNŰSÉG" ezzel bizonyosságá érett: a Huszti-féle horoszkóp Mátyás születésére vonatkozó adatai közé nem csúszott be íráshiba sem. Mivel pedig a horoszkóp felállítója szerint csak a másodperc kétes, nincs semmi okunk arra, hogy akár csak az órában vagy a percben is kételkedjünk. Annál kevésbbé, mert az órát illetően meg Heltai tudósítása egyezik teljesen a horoszkóppal. Ez utóbbinak csillagászati időszámítás szerint adott dátuma tudniillik (1443. február 23. 15 ó. 7 perc) polgári időre számítva = 1443. február 24. 3 ó.

---

52) Ld. a 14., 15. és 16. sz. jegyzeteket.

53) Ezt észrevette már Hegedüs is: Irodalomtört. Közl. 1. évf. 325. l.

54) Thallóczy—Gelcich: i. m. 818. l. („De celebrando exequias maiestati regis Mathie, domini nostri. **Per omnes contra 2.** De celebrando dictas exequias die Martis proxime futura cum expensa consueta. **Per omnes.**")

55) Hegedüs fordítása: i. h. 434. l.

7 perc. Heltai viszont azt írja, hogy Mátyás 1443 bőjt második havának 27. napján, reggel (nem délelőtt!) 3 ó.-kor született (ld. a 16. sz. jegyzetet); a két időmeghatározásban tehát az év és az óra egyezik, a hónap és nap nem. Mi lehet e különös jelenség magyarázata? Heltai — mint fennebb már utaltunk rá — Bonfini alapján dolgozott. Bonfini azonban — szintén láttuk — nem közöl sem évet (sőt az évre vonatkozóan tudósításai nem is találnak egyöntetűen 1443-ra!), sem napot, sem órát. A Kolozsváron élő Heltainak tehát eredetileg más — nyilván kolozsvári — forrása is lehetett. A nagytekintélyű Bonfini alapján azonban eredeti, helyes értesűlését, feltehetően „bőjt első havát" „bőjt második havá"-ra változtatta — tévesen; a 24—27 összetévesztése pedig úgy látszik már benne volt Heltai eredeti forrásában.

„MINDENT ÖSSZEVETVE": a források túlnyomó többsége, köztük éppen a leginkább hitelt érdemlőek egybehangzóan és határozottan 1443-ra utalnak (ezzel Thomasi tudósítása sem ellenkezik!); nem azért, mintha láncszerűen, közvetlenül egymástól másolták volna adataikat, hanem azért, mert mindannyian ugyanarra az „ősforrásra" mennek vissza: Mátyás királyra. Mivel pedig annak eldöntésére, hogy Mtyás király mikor született, mégis csak — maga Mátyás király a legilletékesebb, azt a végső következtetést kell levonnunk, hogy a nagy király 1443. februá r 24-én hajnali 3 óra 7 perckor, Mátyás-nap reggelén látta meg a napvilágot.

S amint ez soha sem volt kétes: Kolozsvárott.[56])

---

[56]) „...te adhuc in cunabulis, **dum sacrum baptismum Trasilvaniae in civitate Cluswar suscepisti,** vidi infantulum." Andreas Pannonius: Libellus de virtutibus Matthiae Corvino dedicatus. (I. T. E. I. k. 130. l.) Heltai, a kolozsvári hagyomány fenntartója pedig így ír: „Mert az Erzsébet Aszszony akkor Kolosvárott szállott vala jövén Szilágyból egy szőllőműves gazdag embernél, ki lakik vala az ó várba... annál marada szálláson... a szülésnek utána egynéhány esztendeig. És ott vitték a fiát, Mátyást legelőszer -is az oskolába." I. m. CXIV. rész.